

Asia: VN/11505/2020

Lausuntopyyntö toimeentulotukilain uudistamista valmistelleen työryhmän mietinnöstä

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Sosiaaliamiehet ry kiittää pyynnöstä antaa lausunto toimeentulotukilain uudistamista valmistelleen työryhmän mietinnöstä.

Sosiaaliamiesten näkökulmasta on perusteltua kehittää lainsäädännön keinoin toimeentulotuen myöntämiprozessia. Merkittäviä ongelmakohtia nykyisessä käytännössä aiheuttaa se, että toimeentulotuen myöntämisestä on luotu suoraviivaiseen taloudelliseen tuen tarpeeseen vastaava mekanismi. Sosiaaliamiehen asiakastyöstä saaman käsityksen perusteella asiakkaiden elämäntilanteet eivät kuitenkaan ole siinä määrin suoraviivaisia, että ne nykyiseen toimeentulotukijärjestelmään sopisivat. Olisi asiakkaan etu, että toimeentulotuessa pysyttäisiin nykyistä joustavammin ottamaan huomioon asiakkaan yksilölliset tarpeet, haasteet ja elämän kokonaistilanne.

Läheskään kaikilla toimeentulotuen asiakkaila ei ole kykyä hoitaa toimeentulotuen haku- ja mahdollista muutoksenhakuprosessia siten, että toimeentulotuen tarkoitus itsenäisen selviytymisen edistämisestä toteutuisi. Syyt voivat olla sosiaalisesta tilanteesta johtuvia, osaamattomuudesta johtuvia tai esim. puutteellisesta tietoteknisestä valmiudesta johtuvia. Mm. näistä syistä johtuvaa toimeentulotukiprosessin epäonnistumista joudutaan ratkomaan aikuissosiaalityössä täydentävällä- tai ehkäisevällä toimeentulotuella, sosiaaliohjauksella ja jossakin määrin myös sosiaaliamiestoiminnalla, vaikka Kelan perustoimeentulotuki ei sosiaaliamiehen toimialaan kuulukaan.

Sosiaaliamiesten tietoon tulee turhautumista niin asiakkaan kuin sosiaalitoimen työntekijöiden taholta siitä, että perustoimeentulotuki ei ole onnistunut turvaamaan asiakkaan välttämätöntä toimeentuloa. Nykyäänkin sosiaalityöntekijät ovat yhteydessä Kelaan ja tuottavat yhdessä asiakkaan

kanssa tietoa toimeentulotuen päätöksentekoa varten. Tämän painoarvo on kuitenkin koettu vähäiseksi.

Sosiaalityöntekijän lausunnon tärkeyden painottaminen Kelan päätöksentekoa astetta sitovampana olisi perusteltu muutos. Työryhmä ehdottaa harkinnan tueksi sosiaalihuollon lausuntoa, ja että ko. lausunnosta säädettäisiin laissa. Jos lausunnosta voisi poiketa vain painavasta syystä, menettely vastaisi ainakin siltä osin asiakas- tai palvelusuunnitelmamenettelyä, vaikkei olekaan ongelmatorontaa, jos ja kun Kelalla itsenäinen toimivalta päättää perustoimeentulotuesta. Työryhmä on esittänyt, että sosiaalihuollon lausunnon sisältövaatimuksista säädettäisiin ja että se voisi muodostua rakenteellisen kirjaamisen tietoelementeistä. Pitää kuitenkin varmistaa se, asiakkaan yksilöllisen tilanteen välittäminen on aina mahdollista silloin, milloin siihen on olemassa asiakkaan edun mukaiset perusteet.

Kunnan/hyvinvointialueen oma-aloitteista tietojen luovuttamista esitetään lisättäväksi esim. kiireellisen käsittelyn tilanteessa. Tämä on toivottava muutos, sillä tälläkin hetkellä kunnat aika-ajoin yrittävät vaikuttaa siihen, että asiakkaan perustoimeentulotuki käsiteltäisiin kiireellisenä.

On hyvä, että lain sisälle tultaisiin ehdotusten mukaan kirjaamaan tarkemmin, että missä tarkemmin säännellyissä tilanteissa tietoa voidaan luovuttaa kunnan/hyvinvointialueen ja Kelan kesken. Ongelmaksi saattaa muodostua, onko olemassa tällaista tyhjentävää listaa, joka riittävästi ennakoisi kaikkia tilanteita.

Sosiaaliasiamiestoiminta ei ulotu Kelan toimeentulotukiasiakkaiden informointiin ja aseman seuraamiseen, joten siltä osin lakiuudistus huononsi sosiaalihuollon asiakkaiden asemaa. Silti myös Kelan asiakkaat ottavat edelleen verraten usein ongelmissaan ja tietotarpeissaan yhteyttä sosiaaliasiamiehiin. Selkeyttämis- ja täydentämistarvetta voi olla myös muilta osin, joten kannatusta saa alaviitteen maininta s. 24 , ”Kysymystä asiakaslain soveltamisesta Kelaan on pidetty selkeyttämistä vaativana asiana ja työryhmä tulee esittämään asiaa tarkennettavaksi lainsäädännössä.”

Toimeentulotuen käsittelemiseen ehkä paras ratkaisu olisi yksi viranomaisen eli hyvinvointialue, mikä voi ottaa oppia kela-siirron hyvistä puolista, joita on mm. yhdenvertaisuus, tehokkuus ja lainmukaisuus yksinkertaisissa hakemustilanteissa. Mikä hyvinvointialue ei pysty yksinkertaisia lyhytaikaisia asiakkuuksia hoitamaan yhtä hyvin kuin Kela, niin vaihtoehtona olisi kahden viranomaisen ja kahden tuen malli.

Tässä kaksi viranomaista toimeenpanee kahta erillistä tukea: kelan ensisijaisia etuuksia paikkaava perustoimeentulotuki (mikä ei ole sosiaalihuoltoa) ja kunnasta annettava suunnitelmaan perustuva sosiaalihuoltoa oleva toimeentulotuki. Jos perustoimeentulotuen tarve ylittää 6 kk ohjaisi Kela kuntaan ja asiakkaalle tehtäisiin asiakassuunnitelma ja tuen myöntäminen olisi suunnitelmaan

perustuvaa. Lainsäädäntö jo nyt velvoittaa tekemään suunnitelman, jos tuen tarve ei ole väliaikaista. Kela siirtäisi välittömästi erityisen tuen tarpeisen kunnan suunnitelmallisen toimeentulotuen asiakkaaksi.

Toimeentulotuen uudistusta pitää ajaa eteenpäin mielessä se seikka, että juuri toimeentulotuki perusteiltaan on ja sen pitää olla ominaisuuksiltaan sellainen, että se mahdollistaa yksilöllisiin tarpeisiin perustuvan viimesijaisen itsenäisen suoriutumisen tukemisen.

Mäkinen Jari
Sosiaaliasiamiehet ry.